

Debat: Fremtidens materialevalg og katalogisering

Af Søren Ærendahl Mikkelsen, Lene Stampe og Henriette Fog

I dag har alle forskningsbiblioteker specialkompetencer indenfor indkøb, katalogisering og klargøring af materialer. Og processerne håndteres forskelligt fra bibliotek til bibliotek. Det virker dyrt, utidssvarende og ufleksibelt. Var det ikke bedre at arbejde på en fælles løsning?

Forstil dig ...

... at en fagreferent på Roskilde Universitetsbibliotek via et materialevalgsmodul bestiller en bog med forsendelse til Det Kongelige Bibliotek. KB opretter katalogpost, eksemplarpost, strekcode og opstillingssignatur. Efterfølgende bringes bogen til RUB med kørselsordningen, hvor den opsættes direkte på hylden.

... at Statsbiblioteket outsourcer al katalogisering og klargøring af de pligtafleverede materialer til Dansk Bibliotekscenter, som alligevel har bøgerne i hænderne i forbindelse med oprettelse i nationalbiografien. Når SB modtager bøgerne kan de sættes direkte på hylden.

... at dit bibliotekssøgesystem opererer på perfekte katalogposter, som gør, at bøgerne altid kan findes enten under deres korrekte titel, forfatter eller gode emneord på engelsk og dansk. Ved visning er posterne beriget med indholdsfortegnelse og abstract.

Ovenstående visioner er mulige indenfor et par år, hvis forskningsbibliotekerne samarbejder. I dag skal et forskningsbibliotek have specialkompetencer indenfor indkøb, katalogisering og klargøring af materialer. Processerne håndteres efter faste retningslinjer, som ofte er forskellige fra bibliotek til bibliotek.

Tiden er løbet fra denne praksis. På resourcesiden er det for dyrt med disse lokaloptimerede arbejdsprocesser, og det kan i fremtiden blive svært at tiltrække nye medarbejdere til disse funktioner. Teknologisk er trenden, at bibliotekernes søgesystemer bevæger sig væk fra det lokale katalog mod fælles databrønde. Endelig gør bibliotek.dk og udlånsamarbejdet, at bøger ofte udlånes til lånere på andre biblioteker, hvilket betyder at bibliotekets indkøb og services bør optimeres til dette.

DEFF-projekter på området

I regi af DEFF Arkitektur og Middleware-gruppen har repræsentanter fra Dansk Bibliotekscenter, Styrelsen for Bibliotek og Medier, Det Kongelige Bibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek og Statsbiblioteket over to projekter analyseret ovenstående udfordringer. Projekterne har haft arbejdstitlen "Danbib som ægte fælleskatalog", men er for nylig omdøbt til SACS (Selection, Acquisition and Cataloguing Services).

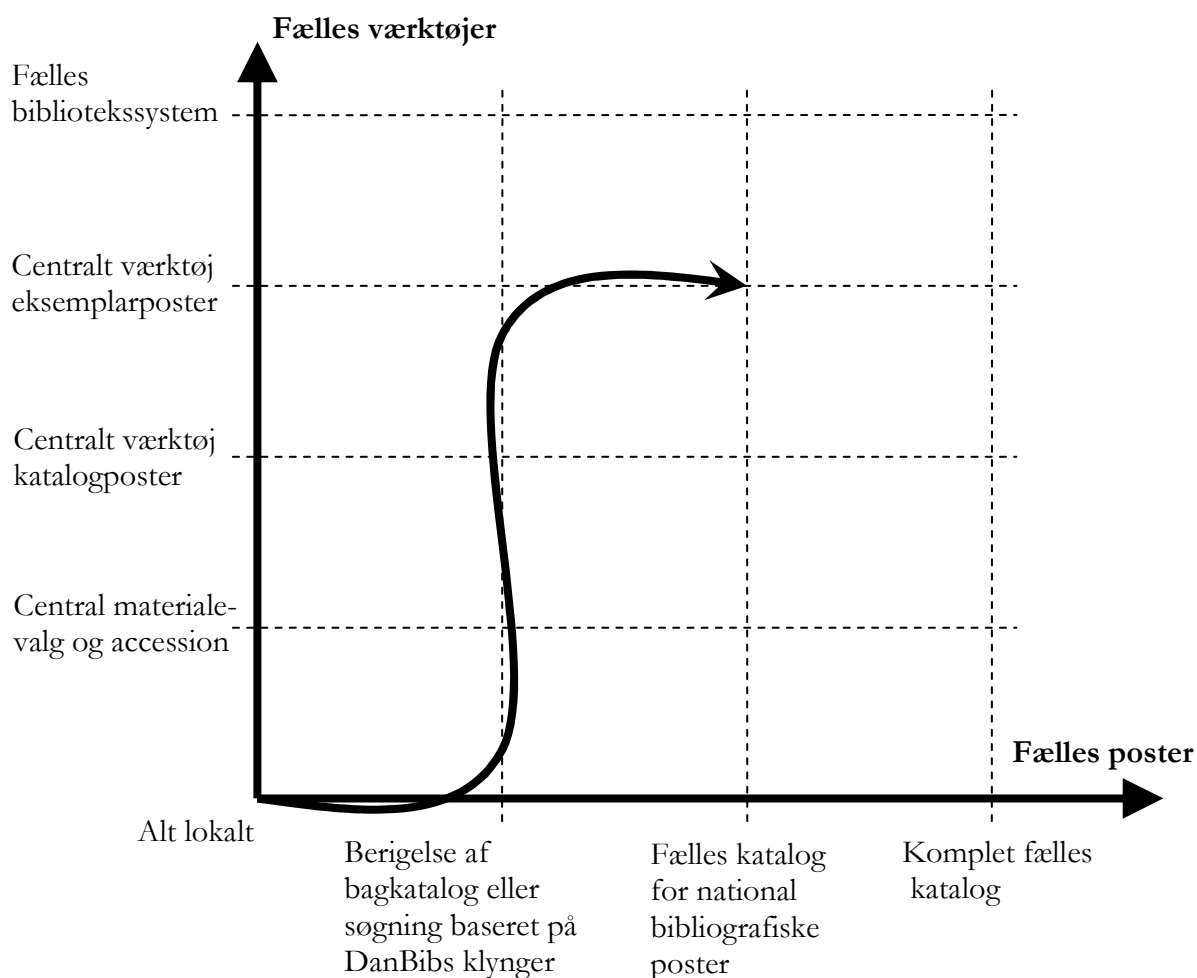
I det første projekt var fokus etablering af en fælles katalog. Begrebet "fælles katalog" har været drøftet mange gange før i den danske biblioteksverden, men har for forskningsbibliotekernes vedkommende endnu ikke ført til en konsekvent politik for fælles poster. Det primære resultat fra dette projekt er et koncept for, hvordan fælles poster kan repræsenteres i DanMarc2 formatet.

De fleste biblioteker indsætter i dag lokale data i katalogposterne (fx indkøbsrelaterede data), og projektet beskrev en løsning for, hvordan disse data med lokalt ejerskab kan rummes i fællesposterne. Derudover blev der set på dataflowet i udveksling af poster mellem det lokale bibliotekssystem og fælleskatalogen.

I det andet projekt var fokus fælles værktøjer, som vil gøre det lettere at indføre fælleskatalogen samt muliggøre, at indkøbs- og katalogiseringsprocesserne kan flyde på tværs af organisatoriske skel. Det primære resultat fra dette projekt er et koncept for materialevalg, accession og katalogisering via fælles centrale værktøjer samt dataflowet mellem det centrale system og de lokale bibliotekssystemer.

Mulig vej til målet

Indførelse af fælles katalog og fælles centrale værktøjer behøver ikke være et "big bang". Det kan gøres gradvist over en årrække. Som ordet "fælles" indikerer, kræver visionen bred opbakning blandt forskningsbibliotekerne. Alle biblioteker skal forpligte sig til opgaven, hvis der skal skabes tilstrækkelig volumen bag initiativet. Figuren nedenfor illustrerer et muligt roadmap for fremtiden:

Den vandrette akse viser tre skridt mod fælles poster. Med fælles post menes, at alle biblioteker benytter samme bibliografiske post for en bestemt titel. Når der sker opdateringer til denne fra andre biblioteker, eller via berigelse fra andre kataloger (fx WorldCat), får alle biblioteker automatisk opdateringerne, fx hvis der kommer nye emneord, rettelser til titlen eller posten tilføjes en indholdsfortegnelse.

Gennemførelse af visionen om det komplette fælles katalog kan have lange udsigter, da der i Danmark er forskellige lokale politikker og traditioner for katalogisering, som gør at et bibliotek ikke umiddelbart og ubeset vil anvende andre bibliotekers poster. Derfor er der indsat et mellemstadium med fælles katalog for

nationalbibliografiske poster (her tænkes også på udenlandske nationalbibliografier). Disse poster har ofte et højt kvalitetsniveau, og et fællesskab omkring disse vil være nemmere at gennemføre.

For at anskueliggøre behovet for et fælles katalog, er der lavet en analyse på et repræsentativt udvalg af bibliografiske poster fra Det Kongelige Bibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek og Statsbiblioteket. Posterne er sammenlignet med klyngerne i Danbib. En klynge i DanBib kan opfattes som en virtuel superpost, rummende data fra alle poster for samme titel.

Undersøgelsen viste, at mellem 30-60 % af alle lokalposter kunne beriges med enten emneord, klassifikationer eller ISBN fra denne superpost. Denne klare tilkendegivelse af den umiddelbare gevinst ved fælleskatalogen har medført, at DBC allerede nu tilbyder berigelsesudtræk fra DanBib til bibliotekernes lokalkataloger (første skridt på figurens vandrette akse).

Nogle biblioteker vil have lyst til at gå et skridt videre og væk fra søgning baseret på data i det lokale bibliotekssystem. For disse er berigelse af lokalkatalogen uinteressant. Hvis klynger i DanBib blev tilgængelig via en databrønd, kunne eksplorative søgesystemer som Summa og Primo med fordel arbejde direkte på klyngerne (superposterne).

Den lodrette akse viser fire skridt og ender i et fælles centralt bibliotekssystem. Det sidste har lange udsigter og er ikke nødvendigt for at opnå gevinsterne beskrevet i starten af artiklen. De første tre skridt er således tilstrækkelige for indfrielse af en væsentlig gevinst. Det første skridt med fælles materialevalg og accession kan indfries indenfor et års tid, da DBC alligevel skal udvikle services på området; disse skal kunne anvendes i en serviceorienteret arkitektur baseret på åbne standarder og bør derfor kunne tages i brug i alle biblioteker.

Et centralt værktøj til oprettelse af bibliografiske poster kan indføres relativt nemt, da katalogposter og udveksling af disse er standardiseret og implementeret i alle bibliotekssystemer. Et centralt værktøj til oprettelse af eksemplarposter, og senere udveksling til de lokale bibliotekssystemer, er nyt i dansk regi og vil derfor være lidt mere vanskeligt (især med hensyn til standardisering). Men kommer dette på plads vil hele indkøbs- og katalogiseringsprocessen kunne køre i én arbejdsgang. Og dermed er vejen banet for samarbejde bibliotekerne imellem i forhold til indkøb og katalogisering.

Ordet er frit

Vi – folkene bag SACS-projektet – vil med denne artikel gerne påbegynde en debat om fremtidens indkøbs- og katalogiseringsprocesser, da den nuværende praksis virker både dyr, utidssvarende og ufleksibel.

Vi tror på, at vejen og målet (som markeret med pilen på vores roadmap) kan indfries over et par år. Men hvad mener du? Er det realistisk? Er tiden løbet fra den eksisterende lokale indkøbs- og katalogiseringspraksis? Er der gevinster at hente, hvis processerne kunne flyde på tværs af organisatoriske skel?

Vil du give dit besyv med, så gå ind på <http://katalogsamarbejde.wordpress.com> og deltag i debatten. Her vil du også kunne finde supplerende materiale om emnet.